

ABD’NİN ZORA DAYALI DIŞ POLİTİKASINDA SÖYLEMSEL BİR DEĞİŞİM: 11 EYLÜL TERÖRÜ

Şeyda GÜDEK¹

Özet

ABD kuruluşundan sonra ulusal bütünlüğünü ve güvenliğini sağlayarak gücünü arttırmaya odaklanmış ve bu nedenle izolasyonist bir dış politika benimsemiştir. Fakat izolasyonist politikasını sürdürürken çıkarları için zor kullanmaktan kaçınmamıştır. Süreç içerisinde, önce kıta üzerinde hâkimiyet sağlamaya çalışmış, daha sonra dışarı açılmaya başlamıştır. ABD’nin bir dünya hegemonu olma yönündeki gücü ise, ilk olarak I. Dünya Savaşı’nda kendini belli etmiştir. Fakat savaş sonrasında ABD izolasyonist çizgisine geri dönmüştür. II. Dünya Savaşı sonrasında ideolojik kutuplaşmanın bir sonucu olan Soğuk Savaş’ın dayattığı konjonktürel şartlar nedeniyle, bu sefer, ABD’nin gelenekselleşmiş izolasyonist politikasını sürdürmesi mümkün olmamıştır. SSCB’nin dağılmasından sonra ABD, Yeni Dünya Düzeni kuruculuğu ile tüm dünyada etkili olmaya devam edeceğini, dolayısıyla hegemonyasını ilan etmiştir. Bundan sonraki dış politika çıktılarının şekli ve söylemi değişmekle birlikte, temelde bu motivasyonunda bir değişiklik olmamıştır. Bu bağlamda bir kırılmaya neden olduğu şeklinde geniş bir kanı oluşturan 11 Eylül saldırıları, esasında ABD’nin dış politikasında bir değişiklik yaratmamıştır. Aksine Soğuk Savaş’tan sonra ABD’nin ortadan kalkan ideolojik düşmanının yerine, yeni düşmanı, terörü ikame etmiştir. ABD bu muğlak düşman üzerinden geliştirdiği söylem ve sloganlarla, Afganistan ve Irak gibi çıkarlarına ters düşen odaklardaki müdahalelerini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Zira ABD 11 Eylül saldırılarının ardından, bu saldırıların asıl nedenini anlamak için bir öz eleştiri yapmaktan ziyade, saldırıları hegemonyasını tahkim etmek için meşruiyet yaratma amacıyla kullanmıştır.

Anahtar Kelimeler: ABD, 11 Eylül Saldırıları, Terör, Dış Politika.

Jel Sınıflandırması: D72, D74.

A DISCURSIVE CHANGE IN FOREIGN POLICY OF USA BASED ON FORCE: 11 SEPTEMBER TERROR

Abstract

After the founding of the USA, it has focused on increasing the power by providing national integrity and security and thus it has adopted an isolationist foreign policy. But while maintaining the policy of isolationism, it has not escaped the use of force for its interests. In the process, first it has worked to ensure dominance on the continent, then it has began to open out of the continent. The force in direction of becoming a world hegemon of the USA, for the first time, has manifested itself in World War I. However, after the war, it has returned to the isolationist line. In the aftermath of World War II, that have not been able to continue with the traditional policy of the USA due to cyclical conditions imposed by Cold War which is result of ideological polarization. After the dissolution of the USSR, the USA has declared that will continue to be effective all over the world, in the other words its hegemony, as the founder of New World Order. After this, shape and discourse of outcomes of its foreign policy vary although there has not been a change in the motivation basically. In this context, 11 September attacks forming widespread opinion that it was a cause breakage has not created a change in foreign policy of USA in substance. On the contrary, the attacks has brought the new enemy terror instead of disappeared ideological enemy of the USA after Cold War. ABD has tried to legitimize its involvement in places which are contrary to USA interests, like Afghanistan and Iraq, with slogans and rhetorics that developed over this vague enemy. As a matter of fact, after the 11 September attacks USA has used the attacks for the purpose of creating a legitimacy to consolidate the hegemony rather than making a self-criticism to understand the root cause of the attacks.

Keywords: Tax Burden, Economic Growth, Domestic Saving, Turkey.

Jel Classification: F43 O40 C22.

¹ Arş. Gör., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, seydagudek@ohu.edu.tr

GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından Soğuk Savaş'ın sona ermesi özellikle ABD ve Batı dünyasında bir öforya ile karşılanmıştır. Doğu bloğunun çökmesiyle ABD Atlantik'ten Pasifik'e kadar dünya üzerindeki ekonomik, askeri ve siyasi açıdan tek süper güç olarak kalmıştır. İyimser cenahta yer alan birtakım Batılı gözlemciler, Batının zaferi ile liberal-demokrasilerin gelişeceği, silahlanmanın azalacağı, barış ve refah dönemi yolunun açıldığına dair ütopyik beklentiler içine girmişlerdir (Kurt, 2014: 172). Ancak Ruanda'da yaşanan kıyım, Bosna'da meydana gelen çatışmalar, Etiyopya ve Sudan'daki açlık problemleri ve Körfez Savaşı gibi yaşanan bir dizi olumsuz gelişmeler bu beklentilere gölge düşürmüştür.¹⁴⁵

Uluslararası alanda bu olumsuz hareketlilik sürerken, dünyayı ikiye bölen kutuplaşmanın sona ermesinin ardından gelen döneme dair yeni tezler ve yaklaşımlar da geliştirilmeye başlanmıştır. Bu anlamda Zbigniew Brzezinski'nin "*Büyük Satranç Tahtası*" adlı eseri, Francis Fukuyama'nın "*Tarihin Sonu ve Son İnsan*" ve patenti Bernard Lewis'e ait olmak üzere Samuel P. Huntington'un "*Medeniyetler Çatışması*" adlı tezi gibi farklı görüşler gündemde yer etmeye başlamıştır. Fukuyama eserinde tarihin sonunun geldiğine işaret ederek, liberalizmin zafer kazandığını ve dünyaya egemen olduğunu ifade etmiştir (Fukuyama, 2011). Huntington'a göre Avrupa'daki ideolojik bölünmenin sona ermesi, İslam ve Hıristiyan dünyası arasındaki kültürel farklılıkların ortaya çıkacağı yeni bir dönemin önünü açmıştır (Huntington, 1993). Bu nedenle 21. yüzyıl bu iki medeniyet arasındaki çatışmadan dolayı, din ağırlıklı uygarlık çatışmalarının yaşanacağı bir yüzyıl olacaktır (Huntington, 1993). Bernard Lewis "*Müslüman Öfkesinin Kökenleri*" isimli çalışmasında, İslam toplumları ile Batı arasındaki bir çatışma olduğunu ileri sürmüştür ve bu çatışma ona göre "*medeniyetler çatışması*"dır (Lewis, 1990). Brzezinski ise, Soğuk Savaş'tan sonra dünyanın tek büyük gücü haline gelen ABD'nin 21. yüzyılda üstünlüğünü korumak için nasıl bir küresel strateji izlemesi gerektiği konusuna odaklanmıştır (Brzezinski, 2005).

Bu teorik tartışmalar arasında ABD daha önce işaretlerini vermiş olmakla birlikte, Körfez Savaşı'ndan sonra açık bir şekilde Wilsoncu terimlerle Yeni Dünya Düzeni'ni ilan etmiştir (Kissinger, 2006: 781). Bu düzen ile ABD, Soğuk Savaş sonrası süreçte dünya politikasının alacağı şekli kendisine göre tanımlamıştır, ki zaten bu dönem ideolojik ve stratejik bir tehdidin yokluğu nedeniyle daha fazla ulusal çıkarlara dayalı dış politika izleme serbestisi sağlamaktadır. Başkan George H. W. Bush'un ifade ettiği şekliyle Yeni Dünya Düzeni:

"Soğuk Savaş'ı aşan bir yeni uluslararası ortaklığı düşünüyoruz: Uluslararası ve bölgesel organizasyonlar aracılığıyla danışma, işbirliği ve ortak harekete dayanan bir ortaklık; ilkelerin ve hukukun üstünlüğünün birleştiği, maliyetlerin ve yükümlülüklerin eşit şekilde paylaşılmasıyla desteklenen bir ortaklık; demokrasiyi, refahı, barışı yaygınlaştırmak ve silahları azaltmak amacıyla olan bir ortaklık"(US Department of State, 8 October 1990).

Nihayetinde ABD, Soğuk Savaş sonrasında kendi önderliğinde bir dünya yaratmakta ve bunu yaparken de Batı dünyasının mevcut düzenini, siyasal, sosyal ve ekonomik yapısını dünyanın geri kalanına dayatmaktadır (Kantarıcı, 2012: 61). ABD rejisörlüğünü üstlendiği Yeni Dünya Düzeni'ni inşa etmeye çalışırken, tek yanlılığa ve geçici ittifaklara dayalı politikalar izlemesi ile dünyanın geri kalanını gittikçe daha fazla rahatsız etmeye başlamıştır (Selamoğlu, 2007: 84). Böyle bir ortamda 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye yönelik gerçekleştirilen terör saldırıları, hem ABD'nin uluslararası stratejilerinin hem de uluslararası aktörlerin ilişkilerinin yönünü değiştirerek, uluslararası sistemin dönüm noktasını oluşturmuştur. Dolayısıyla ABD 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılışı ile 2001'de yaşanan bu saldırılara kadar gördüğü rüyadan uyanmış ve sınırlarının ötesine ciddi şekilde bakmak zorunda kalmıştır (Davutoğlu, 2002: 56). Nitekim ABD bu 12 yıllık süre zarfında teknolojik atılımlarla ekonomiyi canlandırmış, bilimsel ve teknolojik öncülüğünü sürdürmek için küresel denetim mekanizmaları kurmuş, uluslararası örgütlerdeki kendi kontrol alanını genişletmiş ve kıtası dışındaki bölgelerde etkinlik alanını güçlendirmiştir. Fakat diğer taraftan küresel ve bölgesel sorunlar geçici ateşkes anlaşmalarıyla dondurulup, kalıcı bir çözüm arayışına gidilmemiştir (Davutoğlu, 2002: 67). ABD'nin bu emperyalist, genişlemeci ve özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra benimsediği

kurtarıcı rolüne dayanarak kurduğu “Pax Americana”² döneminden itibaren geliştirdiği şiddete dayalı hegemonyaya³ ilk olmasa da⁴, en büyük başkaldırı 11 Eylül terör saldırıları olarak vuku bulmuştur (Parla, 2002: 37).

11 Eylül sabahı yerel saat 09.00’da ilk uçak ABD’nin en yüksek binalarından olan New York’taki Dünya Ticaret Merkezi’nin ikiz kulelerinden birine çarptığında, New York halkı bu olayın izahı güç bir kaza olduğunu düşünmüştür (Polat, 2006: 43). Ancak on sekiz dakika sonra diğer kuleye de bir uçağın çarpmasından sonra olayın kaza olmadığı anlaşılmıştır (Fisk, 2011: 724). Yanmaya başlayan 410 metre yüksekliğindeki iki kule çok geçmeden, olayı televizyon başında naklen izleyen dünyanın gözleri önünde, içinde bulunan binlerce kişiyle birlikte çökmüştür. İkiz kulelere düzenlenen saldırıdan yarım saat sonra bu kez ABD Savunma Bakanlığı’na (Pentagon) bir uçaklı saldırı daha gerçekleşmiş ve aynı zamanda ABD Dışişleri Bakanlığı’nın önünde bomba yüklü iki araç patlatılmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 12 Eylül 2001). Washington’a doğru rotası çevrilmiş olan, kaçırılmış uçaklardan dördüncüsü ise Pensilvanya bölgesine saat 10.10’da zorunlu iniş yapmıştır. Uçaktaki yolcular hava korsanlarını etkisiz hale getirmeye çalışmışlar, ancak kendilerini kurtaramasalar da muhtemelen Amerikan Kongre Binası veya Beyaz Sarayı kurtarmışlardır (Hook ve Spanier, 2014: 277). Birbiri ardına gerçekleşen 11 Eylül terör saldırıları, ABD’nin tarihine kendi topraklarında maruz kaldığı en büyük saldırı olarak geçmiştir (Taşkın, 2010: 40). Böyle büyük bir etkiye sahip olması hasebiyle, doğal olarak, bu saldırılar ABD’nin hem iç hem dış politikasında ciddi kırılmalara neden olduğu şeklinde bir algı yerleşmeye başlamıştır.

El-Kaide’nin üyesi olan on dokuz hava korsanının neden olduğu terör olaylarından sonra Washington yönetimi, ABD’nin temsil ettikleri her şeyden nefret eden teröristlerin gerçekleştirdiğini iddia ettiği saldırıların gerisindeki saikin, aslında Amerikan dış politika pratiklerinin olduğu gerçeğini görmezden gelmiştir (Sontag, 2001: 130; Said, 2001: 144; Ahmed, 2001: 166). Bu doğrultuda ABD, “teröre karşı savaş” açarak özellikle de sorunun kaynağı olarak gördüğü Ortadoğu’ya yönelik olarak tek taraflı ve zora dayalı dış politika geliştirme eğilimine gitmiştir. Bu nedenle de saldırıların ardından Arap devletleri de dâhil dünyanın neredeyse tamamından kazandığı sempatik desteğin yerini zamanla uzlaşmaz bir muhalefet almıştır (Owen, 2006:220; Goldschmidt Jr. ve Davidson, 2010:422). ABD’nin yaşadığı değişim sadece dış politika ile sınırlı kalmamış, iç politikada da anayasal hakları ve hukukun üstünlüğü ilkesini ortadan kaldırmayı meşrulaştırma yolunda kullanılmıştır (Chossudovsky, 2005:4).

Bu minvalde 11 Eylül olaylarının hemen sonrasında ABD dış politikasında yaşanan teorik ve pratik gelişmeleri incelemek büyük bir öneme nail olacaktır. Bu sayede 11 Eylül saldırılarının gerçekten bir kırılma teşkil edip etmediği açıklık kazanacaktır. Ancak doğru bir bakış açısı kazandırılması için öncelikli ABD’nin 11 Eylül öncesinde sahip olduğu dış politik tutum ele alınmaya çalışılacaktır. Bu bölümde ABD’nin dış politikası hakkında genel bir çerçeve çizilmesi amaçlanmıştır. Zira 11 Eylül öncesinde, ABD’nin dış politika pratiklerinde şiddetin yerini anlamaksızın 11 Eylül olaylarının bir etki yaratıp yaratmadığı anlaşılmayacaktır. İkinci bölümde ise çalışmanın bizatihi özünü oluşturan, 11 Eylül sonrası ABD’nin zora dayalı dış politika eğilimi incelenmeye çalışılacaktır. Fakat burada değerlendirme genelde Ortadoğu, özelde ise ABD’nin söylemsel düzeyde terörün müsebbibi yaftasıyla işgal ettiği Afganistan ve Irak ile sınırlı tutulmuştur. 11 Eylül saldırılarının hemen ardından ve bu gerekçe ile gerçekleştirilen müdahaleler oldukları için

²Pax Americana dönemi, George H. W. Bush’un 1991’de BM’de yaptığı konuşmadan sonra başlamıştır. Amerikan Barışı anlamına gelen bu ifade ABD için, Soğuk Savaş’tan sonra ABD’nin liderliğinde küresel bir barışın tesisine takabül etmektedir. PaxAmericana hedefi aynı zamanda ABD’nin küresel genişleme stratejisi izlemesini zorunlu kılmıştır (Toman ve Akman, 2014: 313-314; Kurtbağ, 2007: 54-63).

³Çalışmada hegemonya kavramı, Antonio Gramsci’nin ifade ettiği şekliyle kullanılmıştır. Ona göre hegemonya yalnızca çıplak güce ya da fiziksel zorlamaya dayanmayan, aynı zamanda egemenliğini sağladığı öğelerin aktif rızasını da alan bir yapıdır. Bu nedenle uluslararası platforma bir devletin hegemon olarak çıkabilmesi için kitleleri kendi siyasi projelerine evrensel kurumlar, değerler ve mekanizmalar yoluyla onların rızalarını alma ve bu projeler doğrultusunda onları hareket ettirme yeteneğine sahip olabilmelidir. ABD’nin 11 Eylül 2001’de yaşadığı saldırılar, hegemonyanın rıza yönünü ihmal etmesinden kaynaklanmaktadır.

⁴1983 tarihinden başlayarak 2001 tarihine kadar, Amerikan hedeflerine karşı pek çok ulus ötesi terör saldırısı farklı gruplar ve hükümetler tarafından gerçekleştirilmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bakınız; Hook ve Spanier, 2014: 271-274)

Afganistan ve Irak müdahalelerine kısaca değinilme ihtiyacı hissedilmiştir. Nihayet sonuç bölümünde, 11 Eylül'ün gerçekten bir kırılmama olduğu, yoksa sadece söylemsel anlamda bir değişiklik getirmekle sınırlı mı kaldığı konusunda bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

I. ABD DIŞ POLİTİKA GELENEĞİNİN OLUŞUMU VE ÇERÇEVESİ

I. I. Kuruluşundan II. Dünya Savaşı'na Kadar ABD Dış Politika Yaklaşımı

4 Temmuz 1776 tarihinde İngiltere'ye karşı yayınladığı Bağımsızlık Bildirgesi'yle bağımsızlığını kazanan ABD, devletleşen tüm diğer koloniler gibi oldukça zayıf bir şekilde uluslararası sahneye çıkmıştır (Allison, 2012). Fakat bununla birlikte, ABD'yi diğer tüm devletlerden ayıran şahsına münhasır özellikleri de vardır. Öncelikle ABD'nin siyasal bir felsefeyle kurulmuş olması, onu herhangi bir değer içermeyen dış politikadan farklı kılmıştır (Sümer, 2008: 122). Bununla birlikte din ABD'nin siyasal kültüründe çok önemli bir faktördür, zira ABD halkı kendilerinin Tanrı tarafından seçilmiş özel bir halk olduğun inanmaktadır (Sümer, 2008: 122-123). ABD'nin eşsiz olduğu inancı dış politikasına da yansımıştır. Nitekim bu yaklaşım, ABD'nin ilk başkanı George Washington'ın 1796 tarihli veda konuşmasında öne çıkmaktadır. Bu konuşmada, Washinton diğer ülkelerle ekonomik ilişkilerini mümkün olduğunca geliştirilmesi gerektiğini, fakat diğer taraftan, siyasi ilişkilerin asgari seviyede tutulması gerektiğinin altını çizmiştir (US Printing Office, 2000). Ona göre Avrupalı ülkelerin siyaseti ABD'ye yabancıdır ve bu nedenle Avrupalı devletlerle kalıcı ittifaklara girilmemelidir (US Printing Office, 2000). ABD bu nedenlerle ve kıtasal avantajı sayesinde uzunca bir süre izolasyonist kabuğuna çekilerek, önceliğini ulusal bütünleşmesine vermiştir. Ayrıca ABD'nin tüm dünyaya özgürlüğü yayması için Tanrı tarafından seçildiği inancı, ABD'nin kıta üzerindeki yayılmacılığını doğal görmektedir (Lahur Kırtunç, 2005:101).

Bu minvalde ABD, kuruluşundan itibaren uzunca bir süre bağımsızlığını tam olarak sağlayabilmek için kıta üzerindeki Avrupalı kolonyal güçlerin varlığına son vermek istemiştir. ABD, savaş veya toprak satın alma yoluyla kıta üzerindeki İngiltere, Fransa ve İspanya gibi dönemin kolonici güçleriyle karşı karşıya gelmiştir (Gerger, 2012: 28-30). Bununla birlikte ABD mücadeleyi sadece yabancı güçlere karşı değil, aynı zamanda egemenliğini tahkim etmek adına kıtanın yerlileri olan Kızılderililere karşı da vermiştir (Gerger, 2012: 31-32). Her ne kadar kıtasal sınırlar içerisinde gerçekleştirmiş de olsa ABD'nin dış politikasındaki güç kullanımı ilk sinyallerini burada vermeye başlamıştır. Bu güç kullanımı hem kıtanın yerli ve yerleşimcilerine hem de kolonyal güçlere karşı gerçekleştirilmiştir.

1800'lü yıllarda ABD, ulusal bütünlüğünü ve bağımsızlığı sağlama saikiyle hareket ederken, kıtasal anlamda savunmacı bir dış politika benimsemiştir. 1823 tarihinde Kongrede Başkan James Monro tarafından deklare edilen Monroe Doktrini bu yaklaşımın kurumsal temelini oluşturmuştur. Bu doktrin ile bir anlamda, ABD kıta üzerinde hâkimiyetini ilan etmiştir. Nitekim doktrine göre, ABD Amerika kıtası üzerine yönelik Avrupalı güçlerin kolonyal girişimlerinin karşısında durmaktadır (Yılmaz, 2012: 1). Doktrinde ABD, Avrupa siyasetine karışmayacağını ifade ederek, buna karşılık Avrupalı devletlerin de Amerika siyasetine müdahil olmamalarını istemiş aksi takdirde, askeri müdahaleyi hak olarak görmüştür (Yılmaz, 2012: 1).

Monro Doktrini, esasında ABD'ye izolasyonizmi ve emperyalizmi (dolayısıyla şiddeti) benimseyen bir dış politika yaklaşımı edindirmiştir. Zira bu doktrinın amacı, Amerika kıtasında, ABD için güvenlik koridoru oluşturan ve ticaretin gelişmesine imkân veren bir çeşit "kapalı deniz" oluşturmaktır. Zaten bu amacına 1867'de Rusya'dan Alaska'yı alarak ulaşan ABD, bundan sonra önemli oranda ekonomik gelişme kaydederek, 1896 yılına geldiğinde dünyanın en büyük ekonomik gücü olmuş ve ticaret dengesi fazla vermeye başlamıştır (Ataman ve Gökcan, 2012: 205). Ekonomideki bu gelişme ve kıtasal hakimiyetin sağladığı motivasyon ile, ABD bir kez daha yeni pazarların arayışına girmiştir. Ancak bu sefer kıtasının dışına adım atacaktır.

Bu bağlamda, 1898'de İspanya ile yaşanan savaş ABD için bir milat noktasına işaret etmektedir. Çünkü bu savaş koloncilığe karşı kurulan ABD'nin, paradoksal bir biçimde, ilk kolonyal girişimi olmuştur (Gerger, 2012: 95). Dört ay süren savaş sonrasında ABD, açık askeri üstünlüğü sayesinde, Küba, Porto Riko, Guam ve Filipinleri ele geçirmiştir (Gerger, 2012: 98-100). Bu savaştan sonra ABD bu eğilimde devam ederek, yüzünü Pasifik'e dönmüştür. Buradaki genişlemeden sonra, Çin'e yönelik olarak uygulanan Açık Kapı politikası ile izolasyonist yaklaşımdan uzaklaşmaya devam edilmiştir. ABD'nin, Çin'de diğer büyük güçlerle eşit imkânlarda ticaret yapabilme hakkına sahip olması anlamına gelen bu politika, ABD'nin Çin'in ekonomik kaynaklarını mümkün olan en az maliyetle elde etmesini sağlamıştır (Akçay ve Akbal, 2013: 11). Bu sürecin devamında 1914'te başlayan I. Dünya Savaşı ise izolasyonist gelenekten tam anlamıyla bir sapmaya neden olmuştur. Fakat belirtmek gerekir ki, Çin ve İspanya örneklerinde olduğu gibi, ABD izolasyonizmi, çıkarları gerektiğinde sınırlı biçimde müdahale etmeye, tehdit etmeye ve askeri güç kullanımına izin verecek ölçüde esnek tutulmuştur.

1914 yılında I. Dünya Savaşı başladığında, aslında ABD tercihini izolasyonist çizgiden tamamen ayrılmamak yönünde yapmıştır. Ancak Almanya'nın Fransa ve İngiltere'ye karşı açtığı denizaltı savaşının ABD'nin uluslararası ticaretini tehdit etmesi, Meksika'yı ABD aleyhinde savaşa girmeye teşvik etmesi ve bunun Amerikan basınında yer alması, Alman denizaltılarının Amerikan gemilerine saldırması ABD'nin bu duruşunu değiştirmiştir (Sander, 2009: 385-386). Bunun sonucunda da Amerikan Kongresi 6 Nisan 1917'de Almanya'ya savaş ilan etmiştir. ABD savaştan güçlü bir konumda çıktıktan sonra, Başkan Woodrow Wilson, savaş sonrası düzene ilişik bağlaşıklarından farklı görüşlerini 14 ilke altında toplayarak ortaya koymuştur. Bu ilkeler savaş sonrasında toplanan barış konferansını etkilemiş ve iki savaş arası dönemde Avrupa'nın kolonci devletlerini zor durumda bırakan birtakım sonuçlar doğurmuştur. Fakat bu gelişmelere rağmen ABD'nin Monreo Doktrini'ne dönmesi uzun zaman almamıştır (Nevins ve Commager, 2011: 474-475). Bununla birlikte, savaş kısa süreli sonuçları itibarıyla ABD'nin daha uzun süre izolasyonist politika sürdürmeyeceğini ortaya koymuştur (Sander, 2009: 399).

Dolayısıyla ABD kuruluşundan itibaren II. Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte, zaman zaman kopuşlar yaşamakla birlikte, genel anlamda izolasyonist bir dış politika yaklaşımı benimsemiştir. Ancak I. Dünya Savaşı'nın sinyallerini verdiği gibi, bu politikayı sürdürmek 20. yüzyılın sonlarında zorlaşmaya başlamıştır. Öyle ki, II. Dünya Savaşı'na taraf olduğu 1941 yılından sonra da izolasyonist politikaları ikinci plana atarak, küresel bir hegemon olmaya başlamıştır (Dorel, 2007: 19-20). Bundan sonraki süreçte, izolasyonist politikaların aksine, ABD dünyanın tüm alanlarına gittikçe daha fazla müdahil olan ve bunu yaparken de sık sık uluslararası hukuku göz ardı eden bir hegemon haline gelecektir (Byers ve Nolte, 2007: 221-226). Kuruluşundan itibaren dış politikasında farklı ölçülerde ve şekillerde etkili olan zora dayalı yöntemler bu tarihten sonra daha açık bir hal almaya başlamıştır.

II. II. Dünya Savaşı Sonrasında ABD Dış Politikasında Değişim: İzolasyonist Kabuktan Çıkış

BD II. Dünya Savaşı'ndan dünyanın en güçlü devleti ve nükleer silaha sahip tek gücü olarak çıkmıştır. Buna rağmen ABD savaştan hemen sonra yeniden geleneksel izolasyonist dış politikasına dönmek istemiştir (Gönlübol, 2000: 66). Fakat II. Dünya Savaşı'ndan sonra, dünya en az yirmi yıl kesin çizgileriyle ABD ve Sovyetler Birliği'nin çevresinde iki kutuplu bir nitelik kazanmıştır (Sander, 2008: 201). Soğuk Savaş olarak adlandırılan bu dönemde, ABD kaçınılmaz olarak bu sisteme göre şekillenen yeni bir dış politika yaklaşımı benimsemiştir. Bunun neticesinde de ABD, küresel hegemon olduğunu ilan ederek, dış politikası açısından yeni bir döneme giriş yapmıştır (Ataman ve Gökcan, 2012: 206).

Soğuk Savaş döneminin başında ABD 1949'da NATO'nun kurulmasına önderlik ederek izolasyonist politikasını terk etmiş ve bu dönem boyunca, Sovyet karşıtlığını merkeze alan bir dış politika geliştirmiştir (Gönlübol, 2000: 66). Bu politika, 1947 yılında Amerikalı diplomat George F. Kennan'ın kavramsallaştırdığı "*Çevreleme Politikası*" ile temellendirilmiştir (Weisbrode, 2006). Bu politikanın amacı Sovyetler Birliği'nin belirli sınırlar içine hapsederek yayılmasını engellemektir (Weisbrode, 2006). Bununla birlikte ABD'nin geliştirdiği yeni bir yaklaşım da "*Caydırma*

Politikası’dır. Bu politika ile de ABD’nin hâkimiyetine meydan okuyan Sovyetler Birliği’nin ve onun gibi potansiyel devletlerin karşı duruşları önlenmeye çalışılmıştır (Ülker Erkan, 2010: 191). NSC-68 belgesi de bu noktada ayrıca öneme sahiptir. Bu belge ABD’nin komünizme karşı sonuna kadar mücadele edilmesini savunduğu bir manifesto niteliğindedir (Karaosmanoğlu, 1996: 335-336). Nihayetinde Soğuk Savaş dönemi boyunca, bu politikalar uyarınca pek çok eyleme doğrudan ya da dolaylı olarak iştirak edilmiştir. Örneğin, ABD Sovyet tehdidi altında olduğunu iddia ettiği ülkeleri, Truman Doktrini ve Marshall Planı gibi programlarla desteklemiş ve NATO ittifakında kurucu üye olarak yer almıştır (Kalyon, 2012: 10; Kibaroglu, 2004:1; Erhan, 1996: 227). Ayrıca bu dönemde Sovyetler Birliği ve ABD dünyanın pek çok yerinde birbirlerine karşı askeri güç kullanmaktan çekinmemişlerdir (Gülmez ve Tahancı, 2014: 226-231). Bununla birlikte ABD, ilk defa özellikle Ortadoğu olmak üzere dünyanın geneliyle yakından ilgilenmeye başlamıştır (Kurt, 2014: 168).

1991 tarihinde Sovyetler Birliği’nin resmen dağılmasıyla birlikte Soğuk Savaş sonra ermiştir. Buna mukabil ABD’nin Sovyet merkezli politikaları anlamını yitirmiştir. Bu nedenle ABD oluşacak düzene yönelik olarak dış politika yaklaşımını yeniden gözden geçirmek zorunda kalmıştır. Zira ABD diğer aktörlere oranla nispeten güçlü de olsa, bu dönem devlet dışı aktörlerin belirginlik kazandığı, ideolojilerin ön plana çıktığı ve pek çok değişkenin etken olduğu bir istikrarsızlık ile karakterize edilmiş gibi görünmektedir (Arı, 2009: 174-177; Bacık, 2007: 327-331). Daha sonra ABD tarafından Yeni Dünya Düzeni adı altında yapılandırılmaya çalışılan bu sistemde, 11 Eylül terör saldırılarının bir kırılmaya neden olduğu şeklinde bir kanı oluşmuştur (Çiftçi, 2009: 208). Bu saldırılardan sonra genel anlamda dünyanın tamamında devletler gücünü artırırken, ABD Bush Doktrini ile tek taraflı ve şiddet eğilimli, özellikle Ortadoğu’ya yönelik olarak, daha agresif ve antagonistik bir dış politika yaklaşımı edinmiştir (Çiftçi, 2009: 216).

II. 11 EYLÜL SALDIRILARI SONRASI ABD’NİN ZORA DAYALI DIŞ POLİTİKASINI GEREKÇELENĐİREN SÖYLEMLER VE ÇIKTILARI

11 Eylül terör saldırılarının ABD’nin dış politikasında önemli değişikliklere neden olduğu sıklıkla dile getirilmiştir. Her şeyden önce ABD’nin güvenlik algısı değişmiş, başlıca tehdit unsuru ya da düşman olarak, uluslararası terör görülmeye başlanmıştır (Irmak ve Kahya, 2014: 322). Bununla birlikte, terör saldırılarının El Kaide ile bağlantılı Müslüman simgeler taşıyan Ortadoğu kökenli kişiler tarafından yapılması nedeniyle radikal İslam da tehdit kaynağı olarak görülmüştür (Şahin, 2008: 48; Özerkmen, 2004: 257). Bu nedenle ABD bundan sonraki süreçte dış politikalarını (ya da dış politikasını meşrulaştırmak adına kullandığı söylemleri) bu unsurları merkeze alarak üretmiştir.

ABD, uluslararası alanda hiç bir tartışmaya izin vermeyecek kadar açık olan bu olay sonrasında, saldırıya uğrayan ülke durumu gereğince, bir meşru müdafaa hakkı ve bazı ayrıcalıklar kazanmıştır (Dedeoğlu, 2008: 82). ABD saldırıların doğrudan kendisini hedef aldığı belirtmekle birlikte, bu saldırının uygarlık ve özgürlük merkezine yapılması bakımından da aslında, tüm uygar ve özgür toplumlara yapıldığı şeklinde bir genellemeye gitmiştir (Dedeoğlu, 2008: 82). ABD’nin bu tutumu saldırılar sonrasında George Bush’un ifadelerinden açıkça anlaşılabilir. Zira saldırıların hemen sonrasında yaptığı konuşmada, Bush aslında bu saldırıların ABD’ye açılmış bir savaş olduğunu ifade etmiştir (American Rhetoric, 11 September 2001). 15 Eylül’de yaptığı konuşmada ise Bush, teröristlere karşı çok daha güçlü ve etkili bir zafer için halktan sabırlı, güçlü ve azimli olmasını istemiştir (CNN, 15 September 2001). Bu konuşmada, teröristlerin ABD’ye saldırarak kendi yıkımlarına neden olacağını belirtmiş ve ayrıca terörist ülkelere kucak açan ve onları destekleyen ülkelere karşı da bir dizi kararlı eylemlerin icra edileceğini ifade etmiştir (CNN, 15 September 2001). Yine başka bir konuşmasında, Bush bu saldırıların özgürlüğün en parlak işaret ışığı olan Amerikan halkını korkutmak için yapıldığını, ancak başarılı olamadığını belirtmiştir (The Guardian, 21September 2001). Ayrıca bu saldırıların içlerini öfkeyle doldurduğuna da dikkat çekmiştir (The Guardian, 21September 2001).

Bu doğrultuda ABD, sınırlarının muğlaklığı nedeniyle özellikle Ortadoğu bölgesinin geleceğini ipotek altına alacak olan, küresel ölçekte “teröre karşı savaş” ilan etmiştir (American Rhetoric, 20 September 2001). Bu savaşın nasıl yürütüleceğine dair çerçeve, 27 Eylül 2001 tarihli Kongre konuşmasında Bush tarafından çizilmiştir. Aynı zamanda bu konuşma daha sonra Bush Doktrini olarak anılacak stratejinin temel hatlarına dair ipuçları vermiştir. Bu konuşmada Bush teröre karşı izlenecek savaşın yol haritasını şöyle ifade etmiştir:

“Emrimizdeki tüm kaynakları, her türlü istihbarat aracını, her türlü hukuki yaptırımı, her türlü mali etkiyi ve gerekli her türlü silahı, küresel terör şebekesini yok etmek ve ele geçirmek için kullanacağız. Teröristlerin mali kaynaklarını kurutacağız, onları birbirlerine düşüreceğiz, sığınacak ve dinlenecek bir yer kalmayınca kadar onları bir yerden başka bir yere takip edeceğiz. Terörizme yardım eden ve onu barındıran devletleri takip edeceğiz. Dünya üzerindeki tüm devletler şimdi bir karar vermek zorunda: Ya bizimlesiniz ya da teröristlerle. Bugünden itibaren, terörizme yataklık eden veya destek sağlamaya devam eden her devlet Birleşik Devletler tarafından düşman bir rejim olarak görülecektir. Milletimiz uyarılmalı. Saldırılarından muaf değiliz. Fakat Amerikalıları korumak için terörizme karşı savunma önlemleri alacağız” (Stein, 2002: 59).

Bundan sonra da Bush sürekli olarak terör ve terör kaynakları ile ilgili konuşmalar yaparak, özellikle savunma ve güvenlik konusunda yapacağı değişimleri meşrulaştırmaya çalışmıştır. Bu yaklaşım hem iç hem de dış politikada etkili olmuştur. Nitekim bu konuşmadan önceki gün terörle mücadelede artan izleme ve baskı yetkisi veren “Patriot Act” yasası yürürlüğe girmiştir. Bu konuşmalarla diğer taraftan da, hem ABD halkını hem dünyayı binlerce sivilin hayatını kaybedeceği Afganistan operasyonuna hazırlamaktadır. ABD artık, “teröre karşı savaş” sloganı ile kendi çıkarlarıyla çatışan odaklara yönelmeye, operasyonların çapını genişletmeye ve maruz kaldığı trajediyi stratejik ve ekonomik kazanımlara çevirmeye başlamıştır (Cural, 2011: 143).

Bu söylemlerden sonra uygulamadaki ilk somut adım, 7 Ekim 2001’de aceleyle başlayan Sürekli Özgürlük Harekâtı olmuştur. ABD El Kaide’nin Afganistan’da konuşlandığını düşündüğünden, ilk hedef doğal olarak burası olmuştur (Benjamin and Kirby, 2006: 1) . ABD Taliban lideri Molla Ömer’in, El Kaideli Usame bin Ladin ve diğer üyeleri teslim etmesini istemiş ve bunun gerçekleşmemesi üzerine, Taliban hükümetini El Kaide’yi desteklemekle suçlamıştır (The 9/11 Commission Report, 27 November 2002: 66-67). Fakat esasında ABD’nin bu konuda net bir kanıtı bulunmamaktadır ve hatta bugün bile bu konuya ilişkin bir konsensüs sağlanmış değildir (Chomsky, 2002: 96).

Bununla birlikte, hem NATO hem de BM bu harekâtın yanında ABD’yi desteklemiştir. Öyle ki, ABD öncülüğündeki operasyona NATO üyesi 40 ülke iştirak etmiştir. 7 Ekim günü hava saldırılarının başlamasından sonra, ABD ve İngiltere 51. madde gereğince bireysel ve ortak meşru müdafaa hakkını kullandıklarını belirttikleri bir mektupla BM’ye başvurularına rağmen, BM’nin bu harekâtı desteklemesi ilginçtir (Çamak, 2013:530). Ayrıca operasyondan önce ABD, Rusya’nın da aralarında bulunduğu pek çok ülke ile temasa geçerek onaylarını almıştır. Dolayısıyla uluslararası kamuoyunda harekâtın meşruiyeti büyük oranda sağlanmış gibi görünmektedir. Meşruiyetin sağlanması önemlidir, zira geleneksel yöntemlerle sürdürülemeyecek olan bu savaşın başarısı diğer devletlerle geliştirilen istihbarat paylaşımı ve diplomatik ilişkilere de bağlıdır (Hook ve Sapanier, 2014: 281-282).

7 Ekim’de başlayan operasyonun öncelikli hedefi El Kaide lideri Ladin’i ele geçirmek ve terör örgütünü etkisiz hale getirmektir. Dolayısıyla ABD daha önce Sovyetler’in işgalinde CIA aracılığıyla eğitim desteklediği ve komünizme karşı “özgürlük savaşçıları” olarak gördüğü El Kaide üyelerini, şimdi terörist olarak aramaktadır (Galeano, 2001:174). Ayrıca ABD bu operasyon ile demokrasiyi tesis edeceğini de belirtmiştir. Ancak resmi olarak 31 Aralık 2014’te nihayet biten savaş uygulamada söylendiği gibi olmamıştır. İşgalci güçler “meşru müdafaa” haklarını, vakum bombası ve halı bombardımanı gibi orantılılık ilkesine dayanmayan hukuk dışı yöntemler ile aramışlardır (Polat, 2006: 105). Çok sayıda sivilin hayatını kaybettiği bu operasyonda aynı zamanda işkence ve tecavüz gibi çok sayıda başka insan hakları ihlalleri de yapılmıştır (Ertan, 2003: 367). Üstelik bütün bunlara rağmen El Kaide lideri Ladin’i ele geçirmek uzun bir süre sonra, 2011 yılında mümkün olabildiği.

Bu operasyonun seyrindeki ve sonuçlarındaki tüm olumsuzluklara rağmen, Bush'un benzer yöndeki ifadeleri gittikçe sertleşerek devam etmiştir. Bu anlamda Bush'un 1 Haziran 2002'de West Point (Kara Harp Okulu) mezuniyet töreninde yaptığı konuşma önemli olmaktadır. Bu konuşmada kısa süre sonra açıklanacak olan Ulusal Güvenlik Stratejisinin ipuçlarını vermiştir. Konuşması boyunca sık sık 11 Eylül olaylarına ve terörizmin tehlikesine değinen Bush, Soğuk Savaş döneminde uygulanan çevreleme ve caydırıcılık gibi stratejilerin hala bazı durumlarda uygulanabilir olduğunu, fakat yeni tehditlere (yani teröre karşı) yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Bush'a göre muhtemel düşmanların kullanacakları silahların yaratacağı yıkımın büyük olması nedeniyle somut bir saldırı beklemek yerine, savaşları o devletlere götürmek gerekmektedir. Dolayısıyla hâlihazırda bir saldırı yokken potansiyel tehditlere karşı önleyici olarak reaksiyon geliştirilmelidir. Bunu yaparken de gerekirse tek taraflı olabileceğinin sinyallerini vermiştir. (The White House, 1 June 2002)

Nihayetinde Bush'un bu politik söylemlerini somutlaştıran ve Bush Doktrini'ni teşkil eden belge ABD'nin 2002 Güvenlik Strateji Belgesi olarak vücut bulmuştur. Söz konusu belge dokuz ana başlık ve bir giriş belgesinden oluşmaktadır. Belge'nin içeriği ve ana hatları Bush'un imzasını taşıyan giriş bölümünde yer almaktadır. Bu bölümde Bush daha çok ABD'nin üstünlüğüne, üstü kapalı bir biçimde "öteki" olarak tanımlanmış İslam ülkelerinin özgürleştirilmesine, diğer devletlerle işbirliği ve ittifakların geliştirilmesine dikkat çekmiştir (The White House, 17 September 2002).

Bush Doktrini temelde Amerika'nın üstünlüğünün yararları ve ülkenin algılanan tehditlere karşı ön alıcı savaş açma hakkı olmak üzere iki ayak üzerine kurulmuştur. İlk olarak Amerika'nın üstünlüğünden, Soğuk Savaş'tan zaferle çıkan ABD modeli kastedilmektedir. Buna göre ABD özgürlük, demokrasi ve serbest girişimle temellenen modelini dolayısıyla da hegemon konumunu sürdüreceğini ifade etmektedir (Hook ve Spanier, 2014: 288). ABD bu amacı insan özgürlüğünü koruyan bir güç dengesi ile biçimlendirerek, evrensel çıkarlara hizmet etmek için gerçekleştireceğini belirtmiştir (Hook ve Spanier, 2014: 288). Doktrinin ikinci ayağı olan önleyici savaş, yakın zamanda ABD'ye zarar vermeye potansiyel ya da kararlı düşmanlara karşı önceden vurma çağrısını içermektedir (Aydın, 2003: 5). Burada da büyük oranda tek taraflılık dikkat çekmektedir (Kandemir, 2011: 137).

Bush yönetimi uluslararası sistemdeki diğer aktörlerin varlıklarını ve tercihlerini dikkate alan bir hegemonyada ziyade ABD'nin kendi çıkarları etrafında şekillenen ve tek taraflılığı ön plana çıkaran küresel tek merkezli hegemonik istikrar arayışında olmuştur (Ağır, 2007: 72). Bu arayışın temel amacı ise, ABD hegemonyasına rakip olabilecek potansiyel aktörleri mutlak bir denetim altına almak ve uluslararası sistemi ve gündemi kendi önceliklerine ve tercihlerine göre şekillendirmektir. Dolayısıyla ABD'nin önceliği ya da temel problemi terörizm ve onun neden olduğu sorunlar olmamış, terörle mücadeleyi amacına ulaşmak için araçsallaştırmıştır.

Bush Doktrini'ne göre, ABD'nin başlıca amacı karşı karşıya olduğu en ciddi güvenlik tehdidi olan terörle mücadele ederek hem kendinin hem de müttefiklerinin güvenliğini sağlamaktır (Kandemir, 2011: 134). Bu nedenle teröre karşı savaş ilan etmiş ve aynı zamanda terörü destekleyen ülkeleri de bu kategori içine almıştır. Ayrıca ABD diktatör yönetimlerle de mücadele ederek, dünyanın her yerinde özgür ve açık toplumları yaygınlaştıracaktır, çünkü terörün başlıca kaynağı olarak buradaki otoriter rejimler görülmektedir (Dedeoğlu, 2008: 86-87). ABD'nin Ulusal Güvenlik Belgesi'nin ilk cümlesi, özgürlük ve totalitarizm arasındaki 20. yüzyılın büyük mücadelesinin, özgürlük güçlerinin kesin zaferi ile sona erdiğini ve ulusal barış için tek bir modelin kaldığını ve bu modelin de özgürlük, demokrasi ve serbest girişim kavramları etrafında oluştuğunu belirtmektedir (The White House, 17 September 2002). Dolayısıyla Bush Doktrini "tarihin sonu"nun geldiğini belirterek Batı tarzı demokrasilerin yer kürenin geneline yayılmasını bir görev olarak telakki etmektedir. Devletlerin demokratikleşirken ABD değerlerini paylaşacakları ve bunun neticesinde de dış politika ve güvenlik konularında ABD ile işbirliği yapmaya yaklaşacakları düşünülmektedir. Demokratik barış teorisi olarak adlandırılan bu paradigmaya göre iç politik faktörler barışın tesisindeki temel belirleyicilerdir ve bu nedenle uluslararası alanda liberal demokrasiler yaygınlaştırılmalıdır.

Fakat demokratik barış teorisinin uygulama bulacağı yer olarak daha çok Ortadoğu'nun öne çıktığı görülmektedir. Aslında Ortadoğu devletlerinin demokratikleştirilmesi söylemi ABD dış politikası için yeni bir kavram değildir, yeni olan bu amaca ulaşmak için kendisine iç işlerine

müdahale etme serbestisi tanımış olmasıdır (Primakov, 2010: 37-38). Bush'a göre Ortadoğu bölgesinde demokratik rejimlerin olmayışı birtakım sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlara neden olmaktadır. Mevcut rejimler halkların özgürlük taleplerini ve küreselleşmenin gereklerini yerine getirememektedir. Bu kötü ekonomik, siyasal ve sosyal koşullar da aşırılığa ve ABD düşmanlığına neden olmaktadır. Bu nedenle Bush yönetimi saldırgan bir tarzda uygulanacak olan demokratik barış teorisinin terörizme koruma ve destek sağlayan devletlerin oluşmasını önleyeceğini düşünmüştür. Zira demokratik rejimlerin kurulması istikrarlı bir düzenin oluşmasına yardımcı olacaktır.

Bush ayrıca terörle mücadele ederken, diğer büyük güçlerle (Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti) ilişkiler kurmayı, ittifakları güçlendirmeyi ve bölgesel çatışmalara son vermek için diğer ülkelerle (Hindistan, Pakistan ve Japonya gibi bölgesel çatışmaların uzlaştırılmasında önemli devletler) işbirliği yapmayı da amaçlamıştır (Dedeoğlu, 2008: 85; Cural, 2011: 146). Bu sayede, terörün başka bölgelerde de ortaya çıkması önlenerek daha etkili bir savunma sağlanacaktır (Tellis, 2004: 16). Bununla birlikte, ABD düşmanlarının kendisini kitle imha silahlarıyla tehdit etmesini engellemek için radikal grupların bölgeyi kullanmasının önüne geçmek istemektedir (Arı ve Pirinççi, 2010: 300). Bu nedenle bu silahların yayılmasının önüne geçilmelidir. ABD bu amaçlarına ulaşmak için askeri güç kullanabileceğinin de sinyallerini vermiştir.

Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde dikkat çeken bir diğer husus, Bush'un "ya bizimlesiniz ya da bizim karşımızda" diyerek dünyayı bir ayrıma tabi tutmasıdır (Chomsky, 2002: 18). Bu durumda dünya, ya ABD'ye katılması ya da kesin bir ölüm ve yıkım olasılığıyla yüzleşmek arasında tercih yapmak zorunda olacakları, katı bir seçime itilmiştir (Chomsky, 2002: 18). Bu baskı devam ederken Bush "haydut devlet" olarak nitelendirdikleri bazı devletleri bu seçimde bir taraf olarak ilan etmiştir bile (Çelik, 2014: 34). Bush, kitle imha silahlarına sahip oldukları ve teröre destek verdikleri gerekçesiyle Irak, Kuzey Kore ve İran'ı "şer eksen" olarak anmıştır (Robbins, 2011: 15). Dolayısıyla önleyici savaş eylemi daha çok bu devletler ile terörist grupları hedefine oturtmaktadır (Chossudovsky, 2005: 267-268).

Diğer taraftan bu belgenin yayımlanmasıyla birlik, Afganistan işgalinden sonra gündeme gelmeye başlayan Irak'ın kitle imha silahları programına dair iddialar sıklaşmaya başlamıştır. Aslında 2002 Ağustos'undan itibaren art arda gelen beyanlarla hem kamuoyu hazırlanmaya çalışılmış, hem de BM'den işgali meşrulaştıracak bir karar çıkartması için çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır (Okur, 2012: 249).

Başkan Yardımcısı Cheney 26 Ağustos 2002'de yaptığı bir konuşmasında Irak yönetiminin kimyasal ve biyolojik silahlar alanındaki çalışmalarını geliştirmekte olduğunu belirtmiştir. Saddam Hüsseyin'in nükleer silah elde etmeyi hedefleyen girişimlerinden haberdar olduklarını söylemiştir. Ayrıca ona göre bu silahların elde edilmesi için sadece biraz daha zamana ihtiyaç vardır (The White House, 26 August 2002).

Bush, 12 Eylül 2002'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Irak'ın terörizme ve terörist gruplara destek olduğunu ve bunun tüm dünyayı tehdit ettiğini belirtmiştir. Bununla birlikte, Bush kitle imha silahları konusuna değinmiş ve Irak'ın bu konuda çalışmalar yapmak için gerekli malzemeleri elde etmeye çalıştığını söylemiştir. Ayrıca bu girişimlerinin kayıtları ve nükleer materyallerinin dökümü gibi konuyla ilgili önemli belgelerin ellerinde olduğunu da eklemiştir (The Guardian, 12 September 2002).

Yönetimin bu yöndeki konuşmaları Irak müdahalesi başlayana kadar devam etmiştir (The White House, 7 October 2002; The White House, Selected Speeches...). Bu arada BM nezdinde yürütülen çabalar sonucunda 8 Kasım 2002'de alınan 1441 sayılı kararla Irak'ta kitle imha silahlarının denetimi ve imha edilmesi ön görülmüştür (Arı, 2012: 468). Bu karara bağlı olarak 7 Aralık'ta Irak, 27 Ocak'ta ise Uluslararası Atom Enerjisi Başkanı ve BM Özel Komisyonu silah denetçileri BM'ye konuyla ilgili bir rapor sunmuşsa da bu ABD'yi tatmin etmeye yetmemiştir. Üstelik özellikle BM tarafından hazırlanan raporda, Irak'ta kitle imha silahlarının varlığına işaret eden herhangi bir bulguya rastlanmadığını ve dolayısıyla ABD'nin olası bir müdahalesini haklı çıkaracak bir kanıtın bulunmadığı belirtilmiştir. Bu rapordan dolayı Güvenlik Konseyi üyeleri de ABD'nin müdahalesine karşı bir tutum benimsemişlerdir (Arı, 2012: 468). Diğer taraftan Irak'ta Yaptırımlara Karşı Kampanya adlı sivil toplum örgütünün web sitesinde yayımlanan ve BBC

tarafından doğrulanan BM raporuna göre olası bir müdahalenin bilançosu çok ağır olacaktır (Yıldızoğlu, 2003: 203). Bu rapora göre, Dünya Sağlık Örgütü'nün hesaplamalarına dayanarak, savaş Irak'ta 100 bini ölü ya da ağır yaralı en az 400 bin zayıf yaratacaktır (Yıldızoğlu, 2003: 203). Üstelik Afganistan örneğinden anlaşıldığı üzere, böyle bir savaştan sonra Irak'ta demokratik bir yönetimin kurulmasına imkân yoktur (Yıldızoğlu, 2003: 204). Fakat tüm muhalefete rağmen ABD Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu adı altındaki müdahalesine 20 Mart 2003'te başlayarak tek taraflı hareket etmiştir (Chomsky, 2003: 13).

ABD Irak hükümetinin terör örgütleriyle işbirliği yaptığı, kitle imha silahlarının bulunmadığından emin olunması ve Saddam yönetiminin devrilerek yerine demokrasinin yerleştirilmesi gibi gerekçelerle müdahalesini başlatmıştır. Bunula birlikte, pek tabii ABD'den bazı yetkililer dâhil pek çok kişi petrol kaynaklarının kontrolünü de gerekçe olarak göstermiştir (Çakmak, vd. 2011: 355). Uluslararası toplumun operasyonun durdurulması yönündeki taleplerini dikkate almayan ABD ve İngiltere, Afganistan'da olduğu gibi Irak'ta da benzer şekilde özgürlük getirmekten çok uzak kalmışlardır (Arı, 2012: 469). Operasyon nedeniyle çok sayıda sivil hayatını kaybetmiş ve tüm dünyanın tepkisine neden olan ağır insan hakları ihlalleri yapılmıştır. Üstelik ABD'nin iddia ettiği gibi demokratik bir rejim de tahsis edilememiştir. Ayrıca bu savaş sonuçları itibari ile ABD için de sansasyonel olmuştur. Zira savaştan sonra kitle imha silahlarının izine rastlanamamış ve dahası kitle imha silahlarının varlığına dair istihbaratların yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. Irak'ta kurulan ve sadece kararları onaylama yetkisi verilen geçici karma hükümete Irak bankalarının dış denetime açılması, kamu kurumlarının özelleştirilmesi ve neredeyse bütün ticari sınırlamaların kaldırılması gibi neoliberal düzenlemeler dayatılmıştır (Juhász, 2004: 27-37). Bu nedenlerle ABD'nin politikalarının meşruiyeti hem ABD'li bazı yetkililer hem de dünyanın neredeyse tamamı nezdinde sorgulanmıştır (Okur, 2012: 255).

ABD iki başarısız operasyonuna ek olarak bölgeye angajmanını devam ettirmek için, henüz Irak Savaşı devam ederken 2004'te Büyük Ortadoğu Projesi ya da Genişletilmiş Ortadoğu Projesi fikrini ortaya atmıştır. ABD demokrasiyi yerleştirilmek ve ekonominin liberalizasyonunu gerçekleştirmek amacıyla siyasal olarak bölgeyi yeniden modellediğini iddia etmiştir (Lacoste, 2008: 83). ABD bu proje ile bölgeye yönelik pek çok hedef belirlemiştir: ABD'nin değerlerinin yurtdışında savunulması, bölge halklarının diktatör yönetimlerden ve kısıtlamalardan korunması, ekonomik kalkınmayı ve açık toplumu sağlayacak stratejilerin geliştirilmesi, İslami kaynakları referans gösteren teröre karşı bölge ülkeleriyle kapsamlı bir koalisyon oluşturulması, kitle imha silahlarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının engellenmesi (Kongar, 2012: 60). Dolayısıyla bu açıdan bakıldığında söz konusu projenin bir uygarlık projesi ya da İslam dünyasını çağdaşlaştırma ve demokratikleştirme projesi olarak görülmektedir (Kongar, 2012: 61). Ancak bununla birlikte, reel politikte Afganistan ve Irak operasyonlarında olduğu gibi ciddi sapmaların olma ihtimali çok yüksektir. Ek olarak, ABD'nin bu projeyi uygulamasına yönelik olarak, sahip olduğu kötü imaj nedeniyle bölge halkı direnç göstermektedir. Zira Endonezya'dan Türkiye'ye kadar olan bölgede yapılan bir araştırmaya göre, bu ülkelerde yaşayan kişilerin üçte ikisi Amerika'nın kendilerine saldırmasından korkmaktadır (Kongar, 2012: 59). Fakat bölge halkının yaşadığı mağduriyet ya da sahip oldukları olumsuz tutum gibi etkenler, dış politika pratiklerini sadece çıkarları doğrultusunda tanzim ABD'nin bölgeye yönelik ilgisini azaltmaya yetmeyecektir.

SONUÇ

ABD kuruluşundan itibaren önce ulusal bütünlüğünü ve güvenliğini sağlayarak gücünü arttırmaya odaklanmıştır. Bunu gerçekleştirmeye çalışırken de hem kıta üzerinde hem de kolonyal güçlere karşı zora dayalı yöntemlere başvurmuştur. Gücünün artmasına paralel olarak dış politik tutumu da değişmeye başlamış ve şiddet kullanımı derinleşmiştir. ABD önceleri sadece kıtası üzerinde hâkimiyet sağlamaya çalışırken, 1898 İspanya Savaşı'yla dışarı açılmaya başlamıştır. Dolayısıyla ABD'nin zora dayalı dış politikası aslında bu tarihlerde başlamıştır, zira kolonileştirme faaliyeti köleleştirme, katliam ve asimilasyon gibi tamamı yapısal veya fiziksel şiddet içeren birtakım eylemler silsilesi ile uygulama bulmaktadır. Ancak bu süre zarfında ABD tüm dünyaya kendi

çıkarlarını dayatacak güçte değildir ki zaten kuruluşundan itibaren benimsediği izolasyonist politika nedeniyle böyle bir önceliğe de sahip değildir.

ABD'nin bir dünya hegemonu olma yönündeki gücü ilk olarak I. Dünya Savaşı'nda kendini belli etmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın dünya üzerindeki etkisinin azalmaya başlaması, ABD'nin daha fazla izolasyonist politikasını sürdüremeyeceği izlenimini yaratmıştır. Nihayetinde II. Dünya Savaşı'nın yaşanması bu izlenimleri haklı çıkarmıştır. Bu savaş sonrasında ABD yine geleneksel politikasına dönmek istemişse de bu dönüş Soğuk Savaş nedeniyle mümkün olmamıştır. Bu dönemde ABD izolasyonist karakterinin aksine, tüm dünyayı komünizm tehdidinden koruyacak bir jandarma görevini üstlenmiştir. Bu bağlamda II. Dünya Savaşı sonrasında ABD dış politikasında bir dönüm noktası olduğu aşikârdır. Bu dönüşüm çıkarları gereğince sınırlı bölgelerde zora başvurmak yerine şiddetini istediği her bölgeye götürmek yönünde radikal bir duruşu içermektedir. Ancak bu tarihi izleyen dönemlerde buna benzer başka bir büyük kırılma daha yaşanmamıştır. Nitekim Soğuk Savaş bittikten sonra da ABD, Yeni Dünya Düzeni sloganıyla tüm dünyada etkili olmaya devam edeceğini, dolayısıyla hegemonyasını ilan etmişti. Bu ilandan sonraki dış politika çıktılarının şekli ve söylemi değişmekle birlikte temelde motivasyonunda bir değişiklik olmamıştır.

Bu bağlamda bir kırılmaya neden olduğu şeklinde geniş bir kanı oluşturan 11 Eylül saldırıları esasında ABD'nin dış politikasında ciddi bir değişiklik yaratmamıştır. Öncelikle 11 Eylül saldırıları, Soğuk Savaş'tan sonra ABD'nin ortadan kalkan ideolojik düşmanın yerine bir yenisini getirmiştir: Terör (Chomsky, 2003: 21). Bu görünmez düşman üzerinden geliştirdiği söylem ve sloganlarla ABD dünyanın herhangi bir yerinde yapacağı çıkarları için gerekli müdahalelerini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Zira ABD'nin küresel bir meşruiyete sahip olmadan dünyaya hükmetmesi ve kendi iradesini kabul ettirmesi tepki çekecektir (Yılmaz, 2012: 418). Bu nedenle ABD 11 Eylül saldırılarının ardından, bu saldırıların asıl nedenini anlamak için ciddi bir öz eleştiri yapmaktan ziyade, sorunun kaynağını terör ve haydut devletler gibi söylemler ile izah etmeyi tercih etmiştir. Dolayısıyla 11 Eylül olaylarını hegemonyasını pekiştirmek için kullanmıştır. Bir anlamda 11 Eylül saldırılarının ABD'nin çıkarlarını Ortadoğu'ya tahkim etmesi açısından elini rahatlatan bir söylem haline gelmiştir.

Benzer şekilde, 11 Eylül sonrasında güvenlik algılamalarında merkezi bir kavram olarak ortaya çıkan demokratikleşme kavramı ve özgürleşmeye dair yapılan geleneksel atıflar da ABD'nin reelpolitik için ideolojik bir araç görevinde olmuştur. Edward Said'in belirttiği gibi "*demokrasi ve özgürlük gibi hayati kavramların rehin alındığı akıl almaz bir suçtur işlenen; bu kavramlar talanın, işgalin ve sömürünün maskesi haline gelmiştir*" (Said, 2005:299). Bununla birlik, demokrasi ve özgürlük gibi kavramların araçsallaştırılması ABD'nin dış politikası açısından bir yenilik değildir. Demokrasinin teşviki Woodrow Wilson'un başkanlığından itibaren ABD'nin dış politika öncelikleri arasında her zaman yer almıştır. Sadece 11 Eylül sonrasında bu teşvikin yoğunluğu, ABD'nin çıkarları gereği, Ortadoğu coğrafyasında artmıştır.

Bu iddiaların gerçekliği özellikle Irak müdahalesinden sonra anlaşılmıştır. Bu müdahaleyi gerçekleştirirken ABD ne BM'nin gerçekleştirdiği denetleme eylemlerini ne de müdahaleye karşı olan uluslararası toplumun görüşlerini dikkate almayarak, tek taraflı bir tavırla hareket etmiştir. Savaştan sonra ise, ABD'nin tutumundan dolayı bu savaşın daha önceden Muhafazakâr elitlerce planlanmış olduğu ve teröre karşı bir müdahaleden ziyade stratejik bir hamle olduğu yönünde güçlü iddialar gündeme gelmiştir (Yılmaz, 2012: 418; Bozarlan, 2010: 328; Johnson, 2005: 248-252). Nitekim savaş öncesinde alındığı iddia edilen istihbaratların spekülasyon olduğunun ortaya çıkması bu iddiaları güçlendirmiştir.

Üstelik her iki müdahalede de demokrasinin konsolidasyonunun çok uzağında kalınmıştır. Örneğin Irak'ta kurulan geçici karma hükümete karar yapma ve değiştirme yetkisi verilmeyip sadece önceden yayımlanmış kararları onaylama yetkisi verilmiştir. Bu hükümetin getirdiği başlıca düzenlemeler is kamu kurumlarının özelleştirilmesi, yabancı şirketlerin Irak-Amerikan işletmelerinde mülkiyet haklarının tamamına sahip olması, Irak bankalarının dış denetime açılması, yabancı şirketlerin ulusal işlem görmesi, neredeyse bütün ticari sınırlamaların kaldırılması, bu düzenlemelerin ulaşım, medya, üretim, hizmetler, kamu hizmetleri, finans ve inşaat da dahil tüm ekonomiye uygulanmasıdır (Juhasz, 2004: 27-37). Geçici karma hükümetin Iraklı bir üyesi olan Ali

Abdul-Amir Allawi, işsizliğe ve politik istikrarsızlığa neden olacak hızlı bir değişiklik olarak “serbest piyasa köktencilığının” zorla kabul ettirilmesini protesto etmiş fakat ABD’nin çıkarlarıyla uyumlu neo-liberal bir devlet aygıtı kurulmasına engel olamamıştır (New York Times, 14 October 2003).

Nihayetinde 11 Eylül Saldırıları bir kırılmayı temsil etmemektedir. Çünkü ABD’nin dış politika önceliklerinde, amaçlarında ve yöntemlerinde bir değişim yaratmamıştır. Temelde yine II. Dünya Savaşı’ndan sonra sinyallerini verdiği ve SSCB’nin dağılmasından sonra Yeni Dünya Düzeni adı altında ilan ettiği hegemonyasını tahkim etme motivasyonu ile hareket etmiştir. Kırılmann aksine bu olay, “*teröre karşı savaş*” sloganı gibi meşrulaştırma amacı taşıyan söylemler için bir neden olmuş ve bu açıdan da sadece söylem bir değişim haline gelmiştir. Dolayısıyla 11 Eylül saldırıları, ABD’nin zora dayalı mevcut politikasını izlemesine zemin hazırlayan meşrulaştırma materyali olma noktasından öteye gidememiştir.

KAYNAKÇA

- “9/11 Adress to the Nation”, American Rhetoric, 11 September 2001, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/gwbush911addresstothetation.htm> (08.08.2017)
- “Adress to Joint Session of Cougress Following 9/11 Attacks”, American Rhetoric, 20 September 2001, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/gwbush911jointsessionspeech.htm> (08.02.2016)
- “Bush Radio Adress Text”, CNN, 15 September 2001, <http://edition.cnn.com/2001/US/09/15/bush.radio.transcript/> (08.08.2017)
- “George Bush’s Speech To The UN General Assembly”, The Guardian, 12 September 2002, <http://www.theguardian.com/world/2002/sep/12/iraq.usa3> (08.08.2017)
- “Iraqi Official Urges Caution on Imposing Free Market”, New York Times, 14 October 2003, <http://www.nytimes.com/2003/10/14/business/iraqi-official-urges-caution-on-imposing-free-market.html?mcubz=0> (20.08.2017)
- “Preseden Bush Delivers Graduation Speech at West Point”, The White House, 1 June 2001, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html> (10.08.2017)
- “President Bush Outlines İraqi Threat”, The White House, 7 October 2002, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/10/20021007-8.html> (08.08.2017)
- “Selected Speeches of President George W. Bush”, The White House, http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/bushrecord/documents/Selected_Speeches_George_W_Bush.pdf (08.08.2017)
- “Text of Bush’s Speech”, The Guardian, 21 September 2001, <http://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13> (08.08.2017)
- “The 9/11 Commission Report”, 27 November 2002, <http://www.9-11commission.gov/report/> (08.08.2017)
- “The National Security Strategy”, The White House, 17 September 2002), <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/> (08.08.2017)
- “Vice President Speaks At VFW 103rd National Convention”, The White House, 26 August 2002, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/08/20020826.html> (08.08.2017)

- “Washington’s Farewell Adress”, US Printign Office, 2000, <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-CDOC-106sdoc21/pdf/GPO-CDOC-106sdoc21.pdf> (08.08.2017)
- Ağır, B. S., (2007) “Bush Doktrini: Küresel Bir Hegemonik İstikrar Arayışı mı?”, *Uluslararası İlişkiler*, 3 (12).
- Ahmed, E. (2001), Hayatımı İslam’ın İmajını Onarmaya Çalışmakla Geçirdim. Hepsi Boşuna Mıydı?, Sever, M. ve Kılıç E. (der.), *Düşmanını Arayan Savaş*, İstanbul Everest Yayınları.
- Akçay, E. ve Akbal, Ö. (2013), ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11 (22).
- Allison, R. J. (2012), *Amerikan Devrimi*, Kocabaşoğlu, U. (çev), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arı, T. (2009), *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Bursa: Mkm Yayıncılık.
- Arı, T. (2012), *Geçmişten Günümüze Ortadoğu Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, Bursa: Mkm Yayınları.
- Arı, T. ve Pirinççi, E. (2010), 11 Eylül’ün Gölgesinde Orta Asya’ya Yönelik Amerikan Politikası, Arı, T. (der.), *Orta Asya ve Kafkasya*, Bursa: Mkm Yayıncılık.
- Ataman, M. ve Gökçen, E. (2012), Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı-Yayılmacılık Çağı, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7 (2).
- Aydın, M. (2003), Amerika Dünyadan Ne İstiyor? ABD’nin Yeni Güvenlik Stratejisi ve Dış Politikası, *Stradigma Aylık Strateji ve Analiz e-Dergisi*, (4).
- Bacık, G. (2007), *Modern Uluslararası Sistem*, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Benjamin, D. and Kirby, A. (2006), *The Evolving Threat Of Terrosism*, Smith, J. and Sanderson, T. (ed.), *Five Years After 9/11 An Assessment Of America’s War On Terror*, Washington D.C.: The Csis Press.
- Bozarslan, H. (2010), *Ortadoğu: Bir Şiddet Tarihi*, Berktaş, A. (çev), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Brzezinski, Z. (2005), *Büyük Straç Tahtası*, Türedi, Y. (çev), İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Byers, M. ve Nolte, G. (2007), *ABD Hegemonyası ve Uluslararası Hukukun Temelleri*, Denk, E. (çev. ed.), Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Chomsky, N. (2002), *11 Eylül ve Sonrası Dünya Nereye Gidiyor?*, Doğan, T. vd. (çev), İstanbul: Aram Yayıncılık.
- Chomsky, N. (2003), *Amerikan Müdahaleciliği*, Doğan, T. ve Zeren, B. (çev.), İstanbul: aram Yayıncılık.
- Chossudovsky, M. (2005), *America’s War On Terrorism*, Canada: Global Press.
- Cumhuriyet Gazetesi*, 12 Eylül 2001.
- Cural, A. (2011), Bush Doktrini ve Askeri Gücün Önleyici ve Önleyici Savaş Kapsamında Kullanılması, *Yayınlanmış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakmak, C., v.d. (2011), *Yakın Dönem Amerikan Dış Politikası Teori ve Pratik*, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çakmak, H. (2013), *ABD’nin Askeri Müdahaleleri*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Çelik, H. (2014), Oratadoğu’da ABD Politikaları ve Büyük Ortadoğu Projesi, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çiftçi, K. (2009), Soğuk Savaş Sonrasında AB: “Rıza”ya Dayalı “Hegemonya”dan “İmparatorluk” Düzenine, *ZKÜ Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (10).
- Davutoğlu, A. (2002), Felsefi ve Stratejik Boyutlarıyla 11 Eylül Sonrası Dönem, Kürkçügil, M. (der.), *Sahibini Arayan Barış*, İstanbul: Everset Yayınları.

- Dedeoğlu, B. (2008), *Değişen Dünyada Yeni Dengeler*, İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Dorel, G. (2007), *Amerikan İmparatorluğu Atlası*, Altuğ, A. (çev), İstanbul: NTV Yayınları.
- Erhan, Ç. (1996), Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Palmı, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 5 (1).
- Ertan, F. (2003), *Amerika'nın Dönüşümü*, İstanbul: Kızılelma Yayıncılık.
- Fisk, R. (2011), *Büyük Medeniyet Savaşı Ortadoğu'nun Fethi*, Uyrukulak, M., İstanbul: İthaki Kitap.
- Fukuyama, F. (2011), *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, Dicleli, A. (çev), İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Galeano, E. (2001), İyi'nin ve Kötü'nün Tiyatrosu, Sever, M. ve Kılıç, E. (çev), *Düşmanını Arayan Savaş*, İstanbul: Everest Yayınları.
- George W. Bush, "Address Before United Nations General Assembly", Department of State, 8 October 1990, <http://dosfan.lib.uic.edu/ERC/briefing/dispatch/1990/html/Dispatchv1no06.html> (08.02.2016)
- Gerger, H. (2005), *Kan Tadı: Belgelerle ABD'nin Kara Tarihi*, İstanbul: Yordam Yayınları.
- Goldschmidt Jr., A. and Davidson, L. (2010), *A Concise History Of The Middle East*, Boulder: Westview Press.
- Gönlübol, M. (2000), *Uluslararası Politika*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gülmez, N ve Tahanvı, B. (2014), Soğuk Savaş Dönemi Çekişmemelerinden Bir Örnek: U-2 Uçak Krizi, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 14 (28).
- Hook, S.W. ve Spanier, J. (2014), *Amerikan Dış Politikası*, Zihnioğlu Tanırlı, Ö., (çev.) İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Huntington, S. P. (1993), The Clash of Civilization, *Foreign Affairs*, 72 (3).
- Irmak, F. ve Kahya, Y. (2014), Amerika Birleşik Devletleri'nde Terörizm ve Terör Korkusu: 11 Eylül Terör Saldırıları'nın Öncesine ve Sonrasına İlişkin Bir Analiz, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (33).
- Johnson, C. (2005), *Amerikan Emperyalizminin Sonbaharı*, Kösebalaban, H. (çev), İstanbul: Küre Yayınları.
- Juhasz, A. (2004), "Ambitions of Empire: The Bush Administration Economic Plan For Iraq (And Beyond)", *Left Turn Magazine*, January 20.
- Kalyon, L. (2010), Truman Doktrini Üzerine Bir Analiz, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 6 (11).
- Kandemir, E. (2011), ABD Başkanları G.W. Bush ve B. Obama Dönemlerinde Yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejilerinde İttifak Söylemleri ve S.Walt'un İttifak Teorisi, *Savunma Bilimleri Dergisi*, 10 (2).
- Kantarıcı, Ş. (2012), Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı "Koalisyonlar Dönemimi Mi?", *Güvenlik Stratejileri*, 8 (16).
- Karaosmanoğlu, A. L. (1996), Nükleer Stratejinin İlk On Yılı, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 5 (1).
- Kenneth Weisbrode, "Üç Soğuk Savaşçı", *NATO Dergisi*, 2006, <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/special.html> (08.08.2017)
- Kıbaroğlu, M. (2004), NATO'nun Kuruluş Misyonu ve Türkiye'nin Rolü, *2023 Dergisi*, Nisan.
- Kissinger, H. (2006), *Diplomasi*, Kurt, İ. H. (çev), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Kongar, E. (2012), *ABD'nin Siyasal İslam'la Dansı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Kurt, S. (2014), Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Ortadoğu Politikası, *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (8).
- Kurtbağ, Ö. (2007), Eleştirel Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Çerçevesinde Amerikan Dış Politikası'nın Analizi, *Yayınlanmış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lacoste, Y. (2008), *Büyük Oyunu Anlamak*, Akça, İ. (çev), İstanbul: NTV Yayınları.
- LahurKırtunç, A. (2005), Kim Bu Amerikalı, Bu Yeni Adam?, *Doğu Batı*, 8 (32).
- Lewis, B. (1990), TheRoots of MuslimRange, *TheAtlanticMonthly*, 266 (3).
- Nevins, A. ve Commager, H. S. (2011), *ABD Tarihi*, İncelik, H. (çev), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Okur, M. A. (2012), *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk*, Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Owen, R. (2006), *Power and Politics In The Making Of The Modern Middle East*, New York: Routledge.
- Özerkemen, N. (2004), Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakülte Dergisi*, 44 (2).
- Parla, T. (2002), 11 Eylül Yeni Birşey Mi? , Kürkcügil, M. (der.), *Sahibini Arayan Barış*, İstanbul: Everset Yayınları.
- Polat, İ. (2006), 11 Eylül Terör Saldırıları ve Amerika Birleşik Devletlerinin Afganistan Müdahalesi, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Primakov, Y. (2010), *Rusyasız Dünya*, Esenkanova, A. (çev), İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- Robbins, J. (2011), The Cost Of Overreaction, Michael, B. and Godges, J. P. (ed.), *The Long Shadow 9/11: America's Response To Terrorism*, Santa Monica: RAND Corporation.
- Said, E. (2001), İslam ve Batı Yetersiz Bayraklardır, Sever, M. ve Kılıç E. (der.), *Düşmanını Arayan Savaş*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Said, E. (2005), *Oslo'dan Irak'a ve Yol Haritası*, Uyurkulak, M. (çev.), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Sander, O. (2008), *Siyasi Tarih 1918-1994*, Akara: İmge Kitabevi.
- Sander, O. (2009), *Siyasi Tarih İlk Çağlardan 1918'e*, Akara: İmge Kitabevi.
- Selamoğlu, A. (2007), ABD'nin Büyük Ortadoğu Politikası ve Küresel Yansımaları, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sontag, S. (2001), Katiller Korkak Değildi (Amerika Şokta: Yorumların Sahte Tek Sesliği), Sever, M. ve Kılıç E. (der.), *Düşmanını Arayan Savaş*, İstanbul Everest Yayınları.
- Stein, K. W. (2002), The Bush Doctrin: SelectiveEngagement in theMiddle East, *Middle East Review of International Affairs*, 6 (2).
- Sümer, G. (2008), Amerikan Dış Politikası'nın Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü, *Uluslararası İlişkiler*, 5 (19).
- Şahin, M. (2008), ABD'nin "Müslüman" Savaşçıları, *Akademik Ortadoğu*, 3 (1).
- Taşkın, T. (2010), 11 Eylül Saldırıları Sonrası ABD Dış Politikasında Ortadoğu ve ABD-Türkiye İlişkileri, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Tellis, A. J. (2004), AssessingAmerica'sWar On Terror: ConfrontingInsurgency, CementingPrimacy, *NBR Analysis*, 15 (4).
- Toman, M. ve Akman, H. (2014), Tarihi Süreç İçerisinde Amerikan İmparatorluğu, *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (20).

Ülker Erkan, A. (2010), Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği Arasındaki Soğuk Savaş Yıllarında Amerikan Dış Politikası, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1).

Yıldızoğlu, E. (2003), *Hegemonya'dan İmparatorluğa*, İstanbul: Everest Yayınları.

Yılmaz, A. (2012), *Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler*, Ankara: Kadim Yayınları.

Yılmaz, S. (2012), ABD, Monroe Doktrini'ne Dönebilir Mi?, *Teori Dergisi*, Aralık.